

Ďalšie vzdelávanie učiteľov hudby v oblasti muzikoterapie a etnopedagogiky¹

Mgr. art. Jaroslava Gajdošíková Zeleiová, PhD.

KPŠ PdF Trnavskej univerzity v Trnave

Anotácia

Slovenské školstvo prechádza kurikulárnou transformáciou, ktorá zasiahla aj hudobno-edukačnú štruktúru. Cieľom príspevku je poukázať na obsahové a procesuálne zmeny v kontexte psychologických fenoménov, ktoré sa dotýkajú oblasti hudobnej výchovy a vzdelávania – a to v oblasti implementovania muzikoterapeutických a etnopedagogických prvkov, s cieľom zachovať a podporiť kultúrnu i osobnú identitu. Príspevok analyzuje potrebu ďalšieho vzdelávania učiteľov hudby v inovatívnych a tradičných technikách.

Kľúčové slová

kultúrna a hudobná gramotnosť, ďalšie vzdelávanie, kompetencie v oblasti muzikoterapie a etnopedagogiky, kultúrna a osobná identita;

Európsky a národný kontext

Po vstupe Slovenska do Európskej únie sa v oblasti edukácie presúva dôraz na rozvoj personálnych zdrojov, a podobne ako v okolitých národoch, aj u nás je prístup k vedomostiam a ku kultúre považovaný za významný faktor tvorivého progresu a súčasne je ukazovateľom vzdelanostnej úrovne a duchovnej vyspelosti daného národa.

Vývoj školskej reformy a kurikulárnej transformácie na Slovensku so sebou prináša dôležité zmeny pre existenciu hudobnej výchovy v základných školách a hudobného vzdelávania v základných umeleckých školách. Problematika súčasnej hudobnej pedagogiky sa nachádza v transformačnom procese. Požiadavky pripravovaných nových koncepcií výchovy a vzdelávania², *Koncepcie základného umeleckého vzdelávania*³ a *Koncepcie*

---

¹ Štúdia je súčasťou riešenia výskumného problému Ministerstva školstva SR KEGA č. 3/5251/07 *Inovatívne hudobno-edukačné modely akcentujúce etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy v ďalšom vzdelávaní učiteľov hudby*.

² *Návrh zákona o vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. 2006. [online]. [citované 2006-05-20]. Dostupné na: <http://www.konzervativizmus.sk/upload.pdf/Navrh_zakona.pdf>

Návrh legislatívneho zámeru zákona o výchove a vzdelávaní (školský zákon), 2007, [online], [citované 2007-11-05]. Dostupné na: <<http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=1281>>

³ *Návrh koncepcie základného umeleckého vzdelávania*. 2007, [online], [citované 2007-11-05]. Dostupné na: <[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/0698927739CF3415C12573060031FE3D/\\$FILE/vlastnymat.doc](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/0698927739CF3415C12573060031FE3D/$FILE/vlastnymat.doc)>

*profesijného rozvoja učiteľov v kariérom systéme*⁴ v Slovenskej republike, zosúladené s globálnymi európskymi trendmi, nie sú ešte plne akceptované a realizované. V praxi sme svedkami hluchého priestoru medzi nárokmi, kladenými na pedagógov hudby či hudobnej výchovy, a ich napĺňaním. V *Národnom programe výchovy a vzdelávania na najbližších 15-20 rokov*, prijatom vládou Slovenskej republiky v roku 2002, sa zdôrazňuje potreba vytvoriť stratégiu profesionalizácie učiteľov pre efektívne riadenie edukačného procesu, týkajúcu sa o. i. aj oblasti hudobnej výchovy a vzdelávania.

Doposiaľ prešlo vzdelávanie učiteľov hudby pre všeobecnovzdelávacie školy mnohými organizačnými a obsahovými zmenami. Upravili sa nové kvalifikačné požiadavky na odbornopedagogickú spôsobilosť pedagogických zamestnancov a zabezpečilo sa ich ďalšie celoživotné vzdelávanie v snahe dosiahnuť kompatibilitu s európskymi profesijnými štandardmi. Aktuálne pripravovaná *Koncepcia profesijného rozvoja učiteľov v kariérom systéme* by mala prebiehať v zariadeniach ďalšieho vzdelávania (doteraz plnili túto funkciu najmä Metodicko-pedagogické centrá).

Napriek mnohým pozitívam a snahám zosúladiť slovenskú hudobno-edukačnú oblasť s európskymi požiadavkami, vyvstávajú v nej otázky ďalšieho smerovania a rozvíjania kultúrnej gramotnosti. Navzdory ekonomickým a sociálno-politickým problémom sa postupne, aj keď pomaly, približujeme v systéme hudobného vzdelávania európskym štandardom. Celkové obsahové a formálne zmeny v systéme hudobného vzdelávania sú v pohybe a neustálej zmene. Terajšia výchovno-vzdelávacia sústava inštitucionálne pokrýva hudobnú výchovu vo všeobecnovzdelávacích školách a hudobné špecializované vzdelávanie realizujúce sa v základných umeleckých školách, konzervatóriách, stredných pedagogických školách a vo vysokoškolských študijných programoch učiteľsko-umeleckých a umeleckých smerov. Výchova k hudbe môže byť v súčasnosti rozvíjaná aj vo výchovno-vzdelávacích zariadeniach – školské kluby detí, strediská záujmovej činnosti, centrá voľného času, a strediskách ďalšieho vzdelávania⁵, ktoré podporujú rozvoj mimovyučovacej a mimoškolskej hudobnej výchovy.

---

⁴ *Koncepcia profesijného rozvoja učiteľov v kariérom systéme*. 2006. [online]. [citované 2006-09-20]. Dostupné na: <<http://www.rozhlady.pedagog.sk/cisla/pr3-2006.pdf>>

Koncepcia profesijného rozvoja učiteľov v kariérom systéme. 2006, [online], [citované 2006-09-20]. Dostupné na: <<http://www.rozhlady.pedagog.sk/cisla/newpr.pdf>> a *Návrh koncepcie profesijného rozvoja učiteľov v kariérom systéme*. 2007, [online], [citované 2007-11-05]. Dostupné na: <<http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=189>>

⁵ Bližšie *Schéma výchovno-vzdelávacieho systému v SR so zameraním na hudobnú výchovu a vzdelávanie*, v prílohe A.

Kultúrna gramotnosť mladých generácií

Zmyslom základného vzdelávania je a musí zostať odovzdávanie historicky a kultúrne overených hodnôt a pravidiel, i zabezpečenie kontinuity tradície, a to v komunikačnom priestore viacerých etníc a kultúr, kde sa môže formovať a rásť zrelý človek. Rozvíjanie identity – osobnej, sociálnej, kultúrnej či národnej – pozostáva z rozvíjania vedomia spoločného kultúrneho dedičstva a základných kultúrnych a sociálno-komunikačných kompetencií. Hodnoty, ktoré sú súčasťou kultúrneho povedomia, integrujú totiž osobnosť a prispievajú k zdravému vývinu mladých generácií.

K osvojeniu základov hudobno-kultúrnej gramotnosti dochádza práve v základnom vzdelávaní, ktoré prenáša hodnoty z generácie na generáciu a podporuje (in)kulturačný proces. Informovanie, realizácia a oživovanie slovenských koreňov, regionálnych a folklórnych tradícií v kontexte hudobnej výchovy vo všeobecnovzdelávacích školách môže tomuto procesu (in)kultúracie a objavovania kultúrnej identity napomôcť. (In)kultúracia, sprostredkovaná aj hudobno-výchovným procesom a tvorivými pedagógmi v ňom, prispieva k rozvíjaniu hudobno-kultúrnej gramotnosti orientovanej na domáce zdroje.

Kultúrna gramotnosť v sebe zahŕňa tak gramotnosť v oblasti jazykovo-informačnej (rodný jazyk, cudzie jazyky, IKT spôsobilosť), psycho-sociálnej (socializácia a individuácia, efektívna komunikácia) i zdravotnej (výživa a zdravie, kultúra tela) a prírodovedno-technickej (matematicko-fyzikálne a prírodovedné vzdelanie), ako i v oblasti umeleckej a historickej. Z hľadiska štruktúrovania obsahu základného vzdelávania tvorí koncept kultúrnej gramotnosti stabilitu národnej kultúry. Práve táto konceptualizácia hodnôt v základnom vzdelávaní apeluje na dostatočnú personálnu a profesionálnu vybavenosť učiteľa, aj učiteľa hudobnej výchovy, ktorý má formovať hudobne- a esteticky gramotného mladého človeka.

Umelecká gramotnosť v sebe zachytáva schopnosť spočívajúcu v cieľavedomom pretváraní esteticky neúčinného, či menej účinného na krásu v koncentrovanej podobe. Rovnako ide aj o isté vedomosti ohľadom využívania istých duchovných kvalít a/alebo manuálnej zručnosti pri realizácii určitého diela. Umelecká gramotnosť vychádza z vlastných esteticko-historických tradícií na princípe »od blízkeho k vzdialenému, od vlastného k inému, od identity k integrite«, a to na úrovni impresie, expresie i reflexie. Umelecky gramotný človek je schopný realizovať základný – amatérsky stupeň umeleckého diela alebo výkonu v oblasti literárnej, hudobnej, výtvarnej, tanečnej, dramatickej. Prínos umelecky gramotného človeka slúži estetickým potrebám spoločnosti. Takýto človek je schopný zaoberať sa umením aktívne, zakusovať intenzívnu formu estetického skúsenosti, prebiehajúcu pri tvorbe,

repcii alebo interpretácii. Ide o jednu zo základných súčastí vzdelávania každého človeka, nielen profesionála.

Estetická gramotnosť v sebe zahŕňa súbor vedomostí o možnostiach a limitoch umenia, o všetkých druhoch estetických podôb, stavoch, vlastností a funkcií estetická. Ide o súbor schopností adekvátne definovať kategórie krásna a ošklivosti so snahou reagovať na bytie človeka pomocou umenia. Rovnako ide o súbor návykov nevyhnutných pre kultúrne bytie a súbor istých postojov, hodnôt a očakávaní súvisiacich s estetickým. Esteticky gramotný človek dokáže interpretovať a osvojovať si bytie prostredníctvom kategórií krásna.

Hudobná gramotnosť v sebe integruje nielen schopnosť písať a čítať v hudobnej reči, ale najmä aktívne počúvať a reflektovať dynamizmus hudobných diel, prípadne ho interpretovať a aktívne spodobovať hudobno.

Kultúrne gramotný človek dokáže v prvotnej podobe pretvárať zlo na dobro, ošklivé na krásne, a pritom prehlbovať seba v zmysle ontologickej vertikalizácie a psychologickú integrácie.⁶

Nová stratégia (hudobnej) výchovy a vzdelávania

Napriek ekonomickým a sociálno-politickým problémom sa podarilo v transformácii školstva a v rozvoji výchovno-vzdelávacej sústavy zabezpečiť modernejšie poňatie koncepcie obsahu a organizácie práce. Demokratizácia a reštrukturalizácia celej výchovno-vzdelávacej sústavy, systému jej riadenia, správy, financovania a realizácia nových zámerov školskej politiky je načrtnutá v pripravovanom novom, tzv. *školskom zákone*⁷, ktorý po niekoľko ročnom pripomienkovaní čaká na prijatie vládou Slovenskej republiky.

Nová stratégia vzdelávania v pripravovaných *Rámcových vzdelávacích programoch* a *školských vzdelávacích programoch* by mala v budúcnosti na Slovensku poskytnúť ešte väčšie kompetencie pedagogickým zamestnancom. Stáva sa pre nich výzvou intenzívnejšie participovať na jednotlivých úrovniach rozhodovania o vzdelávacích štandardoch a obsahovej štruktúre vzdelávania aj v priestore integratívnej pedagogiky.

Doterajšie základné pedagogické dokumenty hudobnej výchovy pre primárne a nižšie sekundárne vzdelávanie ponúkajú učiteľovi priestor pre uplatnenie tvorivých prístupov v hudobnej výchove. Konkrétne, nové učebnice hudobnej výchovy pre základné školy sú písané pre kvalifikovaného, tvorivého a iniciatívneho učiteľa, ktorý naznačené metodické

⁶ Bližšie PIAČEK, JOZEF – KRAVČÍK, MILOŠ: *FILIT. Otvorená filozofická encyklopédia* (heslá: kultúra, gramotnosť, umenie). Verzia 3.0. 1999. [online]. [citované 2007-06-20]. Dostupné na: <<http://ii.fmph.uniba.sk/~filit/fil/fil.html>>

⁷ *Legislatívny zámer o výchove a vzdelávaní*. 2007, [online], [citované 2007-11-05]. Dostupné na: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/MsDoc/AktTemy/20070711_Leg_zamer_skolsky_zakon.pdf>

postupy, úlohy a hry chce nielen realizovať, ale ďalej rozvíjať⁸. Napriek tomu sa u učiteľov hudobnej výchovy učebnice stretli popri pozitívnom hodnotení zatiaľ aj s kritickým hodnotením. Podľa výsledkov prieskumu⁹ sa zistilo, že pre bežného učiteľa sú príliš náročné, keďže ich materiál zväčša nedokáže tvorivo pojať a adaptovať do praxe, a pritom chápať učebnú látku ako inšpiratívny zdroj k vlastnému tvorivému spracovaniu konkrétnej látky.

Práve participácia na školských vzdelávacích programoch sa stane pre pedagógov hudby výzvou k ich osobnostnej i profesionálnej zrelosti, ktorú budú musieť tvorivo uplatňovať v rôznych vzdelávacích moduloch.

Ďalšie vzdelávanie učiteľov hudby¹⁰

Štatisticky zistená skutočnosť, že v slovenských základných školách vyučuje 57,6% nekvalifikovaných učiteľov hudobnej výchovy¹¹, alarmuje. Jedným zo závažných dôvodov absencie kompetentného a tvorivého prístupu učiteľov by mohol byť i nedostatočne flexibilný a inšpiratívny prístup. Mnohí odborníci upozorňujú na tento závažný jav, ktorý podmieňuje kvalitu výchovy k hudbe a hudbou. Isteže, príčin je viacero – sociologické, demografické, psychologické, ekonomické, politické či iné. Kvalita hudobnej edukácie nastane, len ak učelia hudobnej výchovy budú reagovať na zmenu paradigmy vo vyučovaní. Nepochybne nekvalifikovanosť hudobných pedagógov je jednou z príčin – ako vyplynulo z ďalšieho výskumu zameranom na názory žiakov o hudobnej výchove –, prečo klesá i záujem žiakov o predmet hudobnej výchovy¹².

Na druhej strane, súčasný dynamický životný štýl, zasahujúci edukačné prostredie a prinášajúci nové požiadavky na učiteľskú profesiu, podnecuje zvýšený záujem učiteľov o rôzne formy ďalšieho vzdelávania. Výskum o názoroch a postojoch učiteľov hudobnej výchovy k vybraným aspektom hudobnej edukácie a k ďalšiemu vzdelávaniu¹³ potvrdil záujem učiteľov najmä o osvojenie nových tvorivých metód a didaktických hier pri práci s existujúcimi učebnicami hudobnej výchovy. Vzhľadom k nadobúdaniu pedagogických

⁸ Bližšie FELIX, B.: *Hudobno-dramatické činnosti na 1. stupni základnej školy*. Banská Bystrica : MPC, 2002.

⁹ Bližšie FRIDMAN, L.: *Východiská a smerovanie ďalšieho vzdelávania učiteľov hudobnej výchovy*. In: *Ako ďalej v hudobnej výchove?* Zborník z medzinárodnej konferencie v Banskej Bystrici. [CD-ROM] . Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006.

¹⁰ V nasledujúcej časti príspevok čerpá z textu KRUŠINSKÁ, M.–ZELEIOVÁ, J.: *Potreba ďalšieho vzdelávania učiteľov hudby*. In ZIMNY, J. (ED.) *WSPÓLczesne trendy w badaniach naukowych*. Ružomberok – Sandomierz : KU – Instytut Teologiczny im. Bł. Kadłubka, 2006, s. 171-179. ISBN 83-917225-6-2.

¹¹ Štatistika o kvalifikovanosti pedagogických zamestnancov a odbornosť vyučovania v regionálnom školstve in: *Ústavu informácií a prognóz školstva v Slovenskej republike*. 2005. [online]. [citované 2006-07-10]. Dostupné na: <<http://www.uips.sk/statis/index.html>>

¹² Bližšie LANGSTEINOVÁ, E.: *Unde et quo vadis hudobná výchova?* In: *Ako ďalej v hudobnej výchove?* Zborník z medzinárodnej konferencie v Banskej Bystrici. [CD-ROM] . Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006.

¹³ Bližšie poznámka č. 9 a *Prieskum postojov a názorov učiteľov ku Koncepcii profesijného rozvoja učiteľov v kariernom systéme*, 2006, MŠ SR. [online]. [citované 2006-07-10]. Dostupné na: <<http://www.rozhlady.pedagog.sk/cisla/newpr.pdf>>

kompetencií výskum poukázal na dopyt učiteľov po rozvíjaní schopností špecifikovať vzdelávacie ciele v hudobnej edukácii ako i samostatne tvoriť a projektovať tematické plány.

Z iného výskumu o inováciách hudobnej výchovy v základných školách na Slovensku¹⁴ vyplynulo, že diverzifikácia a inovácia obsahu, foriem a metód vo vyučovaní hudobnej výchovy sa začínajú rozvíjať v kontexte rôznych alternatívnych či inovatívnych edukačných programov, ale aj mimo nich, a to v závislosti od osobnej iniciatívy a kreatívnosti učiteľa ako jednotlivca.

Zo spomenutých výsledkov výskumov možno konštatovať, že potreba ďalšieho kontinuálneho vzdelávania v oblasti hudobnej edukácie a kultúry rastie, ale nie je dostatočne saturovaná. Súčasne tvorivý potenciál učiteľov pri participácii na obsahovej štruktúre hudobnej edukácie, resp. spôsoby využitia pedagogickej kapacity, nie sú efektívne a kompetentne integrované do praxe.

Muzikoterapeutické a etnopedagogické inšpirácie

Pripravovaná realizácia profesionálneho rozvoja učiteľov v kariérnom systéme otvára nastolenú problematiku a hľadá spôsoby konkretizácie ďalšieho vzdelávania učiteľov hudby/hudobnej výchovy. Naliehavým sa zdá byť absentujúci priestor interdisciplinárneho spojenia pedagogicky orientovanej muzikoterapie¹⁵ a etnopedagogiky¹⁶. Takéto spojenie na Slovensku v oblasti hudobnej výchovy doposiaľ nebolo realizované.

Potreba ďalšieho vzdelávania učiteľov hudby v inovatívnych hudobno-edukačných modeloch, ktoré akcentujú etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy, vyvstáva z vyššie spomínaného stavu. Zároveň vychádza z predpokladu – a to je jej hlavným postulátom –, že tradičné kultúrne dedičstvo sprostredkované výchovou a vzdelávaním podporuje tvorbu identity a kultúrneho povedomia. Nový koncept kultúrnej gramotnosti dáva výzvy pre formulovanie obsahov i formy vzdelávania, tak základného, ako i celoživotného.

Podobne zamerané projekty, ktoré prepájajú kultúrne hodnoty určitého národa a terapeutické účinky hudby, v euro-americkom priestore už niekoľko rokov prebiehajú pod garanciou organizácií ako napr.: *Európska asociácia pre školskú hudobnú výchovu (EAS)*,

---

¹⁴ Bližšie KRUIŠINSKÁ, M.: *Inovácia hudobnej výchovy v alternatívnych edukačných programoch na Slovensku*. In *Ako ďalej v hudobnej výchove* : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie v Banskej Bystrici [CD-ROM]. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006.

¹⁵ Bližšie ZELEIOVÁ, J.: *Muzikoterapia – dialóg s chvením. Východiská, koncepty, princípy a praktická aplikácia*. Bratislava: ÚHV SAV, 2002, 310 s.

¹⁶ KRUIŠINSKÁ, M.: *Etnopedagogické inšpirácie pre hudobnú výchovu a vzdelávanie*. 2007. [online]. [citované 2007-12-31]. Dostupné na: <<http://www.osu.cz/konference/khv/file.php?fid=24>>

American Music Therapy Association (AMTA), Medzinárodná spoločnosť pre polyestetickú výchovu (IGPE), Orff-Schulwerk Forum, Centre for Educational Research and Inovation a i.

Integračné zmeny po vstupe Slovenskej republiky do *Európskej únie* poznamenávajú nielen informačno-mediálne a (hudobno)kultúrne formovanie Slovenska, ale aj celý systém a koncept výchovy a vzdelávania. Bez zachovania, podpory a rozvíjania jedinečnosti národných kultúr, ktorú implicitne zachytávajú *Lisabonská stratégia, Kodanská deklarácia, Maastrichtská zmluva*, nie je možné vytvoriť plnohodnotnú pluralitnú európsku kultúru¹⁷. Je nevyhnutné, aby kultúrna identita – formovaná aj hudobno-umeleckým školstvom – nezostávala v trendoch globalizácie na pokraji politického záujmu. Oneskorenie školskej a kultúrnej reformy v rámci dlhodobu prebiehajúcich iných sociálnych reforiem by na Slovensku nemalo znamenať zaostávanie kultúrnej formácie.

Terapeutický účinok archetypálnej ľudovej kultúry je zrejmý, nakoľko prijatie vlastnej kultúry a návrat ku koreňom znamená v neskoršom psychickom vývine dieťaťa prijatie seba samého, svojho pôvodu a hodnoty vlastnej kultúry.

Archetypálna ľudová kultúra – nesená a rozvíjaná okrem iného aj slovenskou ľudovou či národnou hudbou – môže byť tvorivým zdrojom pre každého jedinca, etnoidentifikačným faktorom, rezervoárom historicky overených estetických a etických hodnôt a prostriedkom rozvíjania prirodzenej tvorivosti.¹⁸

Z podnetov programu *Rozšírenej regionálnej výchovy a ľudovej kultúry*¹⁹ a v slovenskom prostredí nových špecializovaných subdisciplín etnopedagogiky a pedagogicky orientovanej muzikoterapie, by alternatívne a inovatívne hudobno-edukačné modely mohli v kontexte novopripravovanej *Koncepcie profesijného rozvoja učiteľov v kariérnom systéme* čerpať.

Projekt inovatívnych hudobno-edukačných modelov čerpajúcich z tradície

S finančnou podporou MŠ SR sa podarilo hudobným pedagógom zo štyroch slovenských univerzít (Trnavská univerzita v Trnave, Katolícka univerzita v Ružomberku, Prešovská univerzita v Prešove, Žilinská univerzita v Žiline) v spolupráci s Metodicko-

¹⁷ Bližšie MEDŇANSKÁ, I.: *Existuje európska hudobná pedagogika? Kultúrna politika EÚ – zakotvenie v Maastrichtskej zmluve*. [online]. [citované 2006-07-10]. Dostupné na: <<http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo/clanek05.htm>>

¹⁸ Bližšie LEŠČÁK, M.: *Folklor vo výchovno-vzdelávacom procese na základných a stredných školách*. In POSTAVENIE ĽUDOVEJ KULTÚRY VO VÝCHOVNO-VZDELÁVACOM PROCESSE. Nitra : zborník. 1988, s. 224.

¹⁹ Na Slovensku sa od roku 1993 cielene a systematicky realizuje program *Rozšírenej regionálnej výchovy a ľudovej kultúry*, akcentujúci regionálne a folklórne tradície vo všeobecnovzdelávacích školách. Bližšie CABANOVÁ, V.: *Tvorba obsahu vzdelania v regionalisticky orientovaných školách*. Praha : EPOCHA, 2005, 165 s.

Tento akcent sa začína aj na Slovensku rozvíjať v rámci teórie etnopedagogiky, ktorý obsahuje nastolenú tému o slovenskej hudobnej kultúre.

pedagogickým centrom v Prešove pripraviť projekt, ktorý má podporovať ďalšie vzdelávanie učiteľov hudby, a to so zameraním na pedagogický koncept muzikoterapie a hudobnú etnopedagogiku. Téma projektu *Inovatívne hudobno-edukačné modely akcentujúce etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy v ďalšom vzdelávaní učiteľov hudby*²⁰ sa opiera o hodnotu tradičného kultúrneho dedičstva a možnosti jeho inkulturácie a zvnútnenia. Tradíciou overené hodnoty tvoria základ identity. Táto sa formuje odovzdávaním tradičných kultúrnych hodnôt z generácií na generácie aj prostredníctvom edukácie.

V rámci projektu sú pripravované kurzy a priebežné vzdelávanie²¹ pre učiteľov hudby/hudobnej výchovy v materských, základných a základných umeleckých školách, ako aj študentov učiteľských študijných programov s hudobnou výchovou. V ponuke sú ucelené hudobno-edukačné cykly, pozostávajúce z jednotlivých modelových jednotiek, ktorých rozsah je alternatívne určený počtom zážitkových a teoretických hodín:

- rôzne modely improvizácie so zameraním na ľudovú kultúru, fázovo-špecifické hry, elementárna kompozícia, práca s biorytmami a hudobno-slovnými rytmami, cyklicita v hudbe,
- analogické procesy hudobného a psychického diania, projekcia a asociácie v muzikoterapii, práca s časom a priestorom v hudobnom a psychickom dianí, symbolizácia v edukácii,
- tvorba a realizácia hudobno-edukačných modelov s metodickými poznámkami pre hudobnú prax predprimárneho a primárneho vzdelávania v základných školách a školských zariadeniach, diferencovaná príprava samostatnej tvorby modelových situácií, rituálov a zvládnutie projektového vyučovania, a to vzhľadom na nové výzvy školských vzdelávacích programov.

Prostredníctvom vzdelávacích seminárov²², tvorivých dielní, prednášok a supervíznych stretnutí – v ucelenom hudobno-edukačnom cykle, pozostávajúci z jednotlivých modelov akcentujúcich etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy – by mali pedagogickí

---

²⁰ Bližšie fotodokumentácia z muzikoterapeuticky a etnopedagogicky orientovaných kurzov pre učiteľov hudby, prebiehajúcich v rámci riešenia grantovej úlohy *Inovatívne hudobno-edukačné modely akcentujúce etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy v ďalšom vzdelávaní učiteľov hudby*, v prílohe B.

²¹ Metodička pre hudobnú výchovu v Metodicko-pedagogickom centre Prešov plánuje v školskom roku 2008/2009 otvoriť formu priebežného vzdelávania, ktorého obsahom bude hudobná terapia v školskej a mimoškolskej praxi. Priebežné vzdelávanie sa uskutoční v piatich moduloch v celkovom počte 60 hodín. Lektorkami budú Mgr. art. Jaroslava Gajdošíková Zeleiová, PhD. a PaedDr. Martina Krušínská, PhD. Zaujímavci sa môžu prihlásiť prostredníctvom »prihlášky na priebežné vzdelávanie«, ktorú si môžu stiahnuť z webovej stránky www.mcpo.sk (vľavo v Hlavnom menu link Katalóg, sekcia Tlačivá). Priebežné vzdelávanie sa otvorí pri počte najmenej 20 záujemcov. Prihlášky je nutné zaslať do konca marca 2007 na adresu Metodicko-pedagogické centrum Prešov, Ul. T. Ševčenka 11, 080 20 Prešov.

²² Pre záujemcov kurzov ponúkame možnosti víkendových stretnutí alebo formu priebežného vzdelávania. Termíny, bližšie informácie a prihlášky sú na stránkach <http://muzikoterapia.szm.sk>, pre osobný kontakt je potrebné využívať e-mail muzikoterapia@centrum.sk. Záujemcom je hradený nočľah a kurzovné.

zamestnanci zvyšovať svoju spôsobilosť a špecializovať sa v oblasti riadenia hudobno-edukačného procesu v kompetenciách, ktoré im umožnia lepšie rozpoznať, rozvíjať a aplikovať kultúrne špecifiká daného regiónu, zohľadňovať lokálne potreby školského a regionálneho priestoru, aplikovať muzikoterapeutické prvky do hudobno-edukačného procesu, pozitívne procesovať skupinovú a individuálnu dynamiku triedy a žiakov prostredníctvom hudobných aktivít, reflektovať a kriticky evalvovať hudobný a skupinový proces počas tvorby, realizácie a vyhodnocovania hudobno-pohybových, hudobno-dramatických, hudobno-percepčných či vokálnych hier, a tak byť schopnými podieľať sa na tvorbe školských vzdelávacích programoch, integrovať diskurzívne obsahy iných predmetov do hudobnej výchovy a modelovať obsahovú integráciu hudobnej výchovy.

Prakticky to znamená vytvárať hudobno-edukačné modely s metodickými poznámkami pre hudobnú prax primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania v základných a základných umeleckých školách, a v týchto vzdelávať učiteľov hudby/hudobnej výchovy.

Súčasne by bolo žiaduce, hudobno-edukačné modely v praxi základných škôl a základných umeleckých škôl priebežne overovať, a to aj v rámci seminárov, cvičení a praxe študentov novoakreditovaných učiteľsky orientovaných študijných programov. Nepochybne rozhodujúci je samotný transfer obsahu inovatívnych hudobno-edukačných modelov zdôrazňujúcich etnopedagogické a muzikoterapeutické hľadisko do praxe základných škôl a základných umeleckých škôl. Na základe experimentálneho overovania v školách je dôležité navrhnuté hudobno-edukačné modely fixovať a vy publikovať ich v printovej a/alebo elektronickej podobe pre potreby ďalšieho vzdelávania učiteľov hudby/hudobnej výchovy.

Hudobno-edukačné modely sa musia obsahovo tematizovať a štrukturovať podľa rôznych foriem kontinuálneho vzdelávania učiteľov. Na konci každého vzdelávacieho cyklu je nevyhnutné proces evalvovať v rámci supervíznych seminárov. Na ňom by pedagogickí zamestnanci, vychádzajúci z vlastných skúseností s aplikáciami modelov v praxi, reflektovali možnosti, riziká a výzvy hudobno-edukačného procesu.

Realizácia a obsahové napĺňanie ďalšieho vzdelávania zostáva provokáciou a otvorenou možnosťou, v rámci ktorej by učelia hudby/hudobnej výchovy mohli byť diferencovane pripravovaní pre samostatnú tvorbu modelových situácií akcentujúcich kultúru regiónu a zvládnutie projektového vyučovania v kontexte výziev *školských vzdelávacích programov*.

Účelom je podnietiť a vyzvať odborné kruhy do diskusie a reagovať na potrebu ďalšieho vzdelávania v hudobno-edukačnej oblasti v tendenciách reformy a psychologických zmien. Existuje evidentná naliehavosť, aby sa vypracovali konkrétne programy a projekty hudobno-edukačných modelov, ktoré by pomohli v procese hudobnej profesionalizácie

učiteľov základných škôl, aby dokázali plnohodnotne odovzdávať kultúrne dedičstvo daného regiónu či národa a sprostredkovali bohatstvo koreňov.

Z hľadiska podpory kompetentného prístupu pedagógov k tvorbe školského kurikula je dôležité ponúknuť učiteľom hudby/hudobnej výchovy špecializovaný vzdelávací program založený na integrovaní etnopedagogických a muzikoterapeutických prístupov do hudobno-edukačnej teórie a praxe.

Záver

Absentovaním hudobnej skúsenosti nie je možné vybudovať kultúrne gramotného človeka v celej jeho komplexnosti. Naučiť sa učiť a učiť sa pre život sa stalo dôležitejšie ako odovzdávanie holých poznatkov, ktoré rýchlo zastarávajú. Kladenie dôrazu na osvojovanie faktografických poznatkov sa stalo pomerne zbytočné aj preto, že rozvoj informačno-komunikačných technológií urýchlil komunikáciu a informácie sa stali ľahko dostupnými. Dôraz je potrebné presunúť na osobné možnosti žiakov, ich prístup a celkovú »vybavenosť« na poznávanie, o ich osobné a sociálne kompetencie, schopnosť kombinovať poznatky a zručnosti pri riešení konkrétnych hudobných a analogicky i sociálnych problémov.

Hudobná pedagogika sa nemôže ďalej rozvíjať bez svojej vnútornej diferenciacie a interdisciplinárnych vzťahov. Zmyslom medzipredmetových a umelecko-výchovných vzťahov je dosiahnuť, aby sa vedomosti žiakov spájali do uceleného obrazu reality. Dôležitým faktorom je tu koordinácia výučby, kde dôraz nie je len na výkone, ale na procese, časovom slede jednotlivých hudobných úkonov. Poznanie musí byť chápané komplexne, ako skĺbenie emocionálnej, kognitívnej i konatívnej informácie v procese rastu.

Kurikulárna transformácia vzdelávania je závislá (aj) od personálnych zdrojov, teda od prípravy, počtu a kvality učiteľov, od ich motivácie prijímať nové vedomosti, metódy a obsah vzdelávania, od pedagogickej výkonnosti, či zmeny učiteľského zamestnania na povolanie. Ak sa tvorba školských vzdelávacích modulov stane v rukách pedagógov efektívnym nástrojom k rozvíjaniu kultúrnej a špecificky umelečkej gramotnosti, obsahová a formálna kvalita programov napr. i muzikoterapeuticky a etnopedagogicky orientovaných sa časom nevytratí.

Zámerom tohto príspevku je prinášať do diskusie otázky, týkajúce sa toho, čo si chceme v tomto transformačnom procese obhájiť a zachovať, a nakoľko chceme podporiť formovanie kultúrnej inteligencie a identity, napr. aj vnášaním etnopedagogických a muzikoterapeutických prvkov do výchovy. Ide o inšpiráciu pre pedagógov, kompetentne sa podieľať na tvorbe pripravovaných *školských vzdelávacích programov* – samostatne tvoriť

hudobné cvičenia, a v situácii stúpajúcej agresivity integrovať do procesu aj malé terapeutické prvky, a to od útleho veku detí. Je však nevyhnutné, aby pedagógovia reflektovali možnosti, riziká a výzvy terapeuticko-edukačného procesu a priebežne evalvovali účinnosť ponúkaných aktivít. Rovnako návrat k regionálnej výchove a tradíciám, sociálnym archetypom či rituálom v hudobnej edukácii môže podporovať komunitný život žiakov a napomáhať prirodzeným spôsobom ukotvovať ich identitu – tak osobnú, ako i sociálnu, národnú či kultúrnu.

LITERATÚRA

CABANOVÁ, V.: *Tvorba obsahu vzdelania v regionalisticky orientovaných školách*. Praha: EPOCH, 2005, 165 s. ISBN 80-86328-69-4.

FRIDMAN, L.: *Východiská a smerovanie ďalšieho vzdelávania učiteľov hudobnej výchovy*. In: *Ako ďalej v hudobnej výchove?* Zborník z medzinárodnej konferencie v Banskej Bystrici. [CD-ROM]. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-232-3.

KRUŠINSKÁ, M.: *Inovácia hudobnej výchovy v alternatívnych edukačných programoch na Slovensku*. In *Ako ďalej v hudobnej výchove* : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie v Banskej Bystrici [CD-ROM]. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-232-3.

KRUŠINSKÁ, M.: *Etnopedagogické inšpirácie pre hudobnú výchovu a vzdelávanie*. 2007. [online]. [citované 2007-12-31]. Dostupné na: <<http://www.osu.cz/konference/khv/file.php?fid=24>>

KRUŠINSKÁ, M.–ZELEIOVÁ, J.: *Potreba ďalšieho vzdelávania učiteľov hudby*. In ZIMNY, J. (ED.) WSPÓLCZESNE TRENDY W BADANIACH NAUKOWYCH. Ružomberok – Sandomierz : KU – Instytut Teologiczny im. Bł. Kadłubka, 2006, s. 171-179. ISBN 83-917225-6-2.

KRUŠINSKÁ, M.–ZELEIOVÁ, J.: *Smerovanie hudobného vzdelávania na Slovensku po roku 1989. Tradícia a inovácia*. In ŘÍHA, J., AŠENBRENEROVÁ, I. (ed.): *Aktuální otázky současné hudebně výchovné teorie a praxe II*. Ústí nad Labem : UJEP, 2006, s. 135-141. ISBN 978-80-7044-853-3.

LANGSTEINOVÁ, E. 2006. *Unde et quo vadis hudobná výchova?* In: *Ako ďalej v hudobnej výchove?* Zborník z medzinárodnej konferencie v Banskej Bystrici. [CD-ROM]. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela. ISBN 80-8083-232-3.

LEŠČÁK, M.: *Folklór vo výchovno-vzdelávacom procese na základných a stredných školách*. In *Postavenie ľudovej kultúry vo výchovno-vzdelávacom procese*. Nitra : Zborník z etnopedagogickej konferencie, 1988 , 224 s.

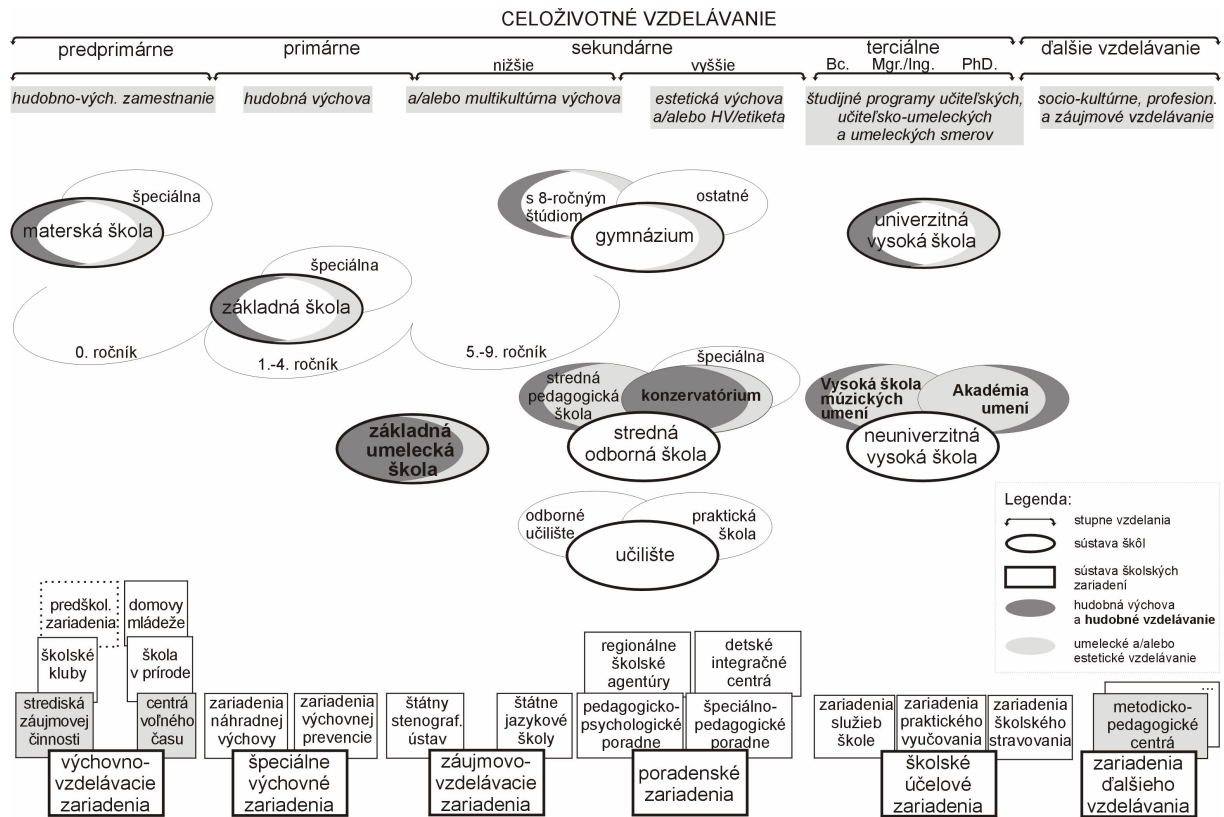
MEDŇANSKÁ, I. 2003. *Existuje európska hudobná pedagogika? Kultúrna politika EÚ – zakotvenie v Maastrichtskej zmluve*. [online]. [citované 2006-07-10]. Dostupné na: <<http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo/clanek05.htm>>

ZELEIOVÁ, J.: *Muzikoterapie. Východiska, koncepty, princípy a praxe*. Praha : Portál, 2007, 256 s. ISBN 978-80-7367-237-9.

Mgr. art. Jaroslava Gajdošíková Zeleiová, PhD.
Katedra pedagogických štúdií Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Priemyselná 4, 918 43 Trnava, Slovenská republika
jaroslava.zeleiova@gmail.com, <http://muzikoterapia.szm.sk>

Príloha A

Schéma výchovno-vzdelávacieho systému v SR so zameraním na hudobnú výchovu a vzdelávanie (Zeleviová, J: 2006)

Príloha B

Fotodokumentácia z muzikoterapeuticky a etnopedagogicky orientovaných kurzov pre učiteľov hudby, prebiehajúcich v rámci riešenia grantovej úlohy *Inovatívne hudobno-edukačné modely akcentujúce etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy v ďalšom vzdelávaní učiteľov hudby*.

foto © Jaroslava Zeleiová, 2006 Ivanka pri Dunaji – Muzikoterapeutické kurzy

foto © Martina Krušinská, 2007 Žilina – Muzikoterapeutické a etnopedagogické moduly pre pedagógov